

УДК 330.33

СТАДІЇ ВІДТВОРЕННЯ ГУДВІЛА ПІДПРИЄМСТВА

STAGES OF GOODWILL'S REPRODUCTION

Літвінов О.С.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
Одеський національний економічний університет

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності циклічності і складу стадій відтворення гудвілу підприємства. Під відтворенням ресурсів пропонується розуміти безперервний процес відновлення їх споживчих якостей. Обґрунтовано, що процес відтворення гудвілу загалом складається з двох стадій (етапів): створення (оновлення) та зносу гудвілу. Для співставлення двох характеристик циклічності відтворення – часу й обсягу – запропоновано використовувати показники швидкості і прискорення зносу, що дає змогу обґрунтувати управлінські рішення.

Ключові слова: циклічність відтворення, стадії відтворення, знос нематеріальних ресурсів, швидкість та прискорення зносу.

Целью статьи является теоретическое обоснование сущности цикличности и состава стадий воспроизводства гудвила предприятия. Под воспроизводством ресурсов предлагается понимать непрерывный процесс возобновления их потребительских свойств. Обосновано, что процесс воспроизводства НМР состоит из двух стадий (этапов): создания (обновления) и износа гудвила. Для сопоставления двух характеристик цикличности воспроизводства – времени и объема – предложено использовать показатели скорости и ускорения износа, что позволяет обосновать управленческие решения.

Ключевые слова: цикличность воспроизводства, стадии воспроизводства, износ нематериальных ресурсов, скорость и ускорение износа.

The article aims to study a theoretical justification cyclical nature and composition stages of goodwill's reproduction. The reproduction of resources is the process of continuous recovery of consumer qualities. The goodwill's reproduction consists of two stages: creation (update) and wear of goodwill. The stages of costs goodwill's reproduction are expenditures on creation (update) and costs recovery (depreciation of goodwill). Proposed to use indicators of wears speed and acceleration, allowing activities to justify manage your observations.

Keywords: cyclical reproduction, stages of reproduction, wear of goodwill, speed and acceleration of the goodwill's reproduction.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У процесі аналізу циклічності відтворення ресурсів є предметом дискусії протягом усього періоду існування людства. Причиною є бажання людини визначити своє майбутнє на базі наявних знань та досвіду. Можна сказати, що пізнання навколишньої дійсності полягає у процесі пізнання циклічності її змін. Одним із важливих напрямів аналізу циклічності в економіці є аналіз відтворення ресурсів підприємства, до яких належать і нематеріальні ресурси, у тому числі гудвіл підприємства. Під гудвілом прийнято розуміти репутацію, імідж, зв'язки, «добру волю» підприємства. Гудвіл є результатом передачі інформації про підприємства в навколишнє середовище, а будь-яка інформація має властивість старіння із протягом часу, тобто морально зношуватися. Без відтворення гудвілу підприємства неможливе відтворення й самої діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідження наукових праць, присвячених установленню сутності та характеристик економічних циклів, показав, що вони в цілому так чи інакше спираються на роботи класиків економіки. Особливі здобутки у цьому напрямі мають К. Жугляр, Ф. Кене, Дж. Китчин, Н. Кондратьєв, С. Кузнець, К. Маркс, К. Родбертус, С. Сімонді, М. Туган-Барановський, Й. Шумпетер, Ю. Яковець, А. Гамбургер, Є. Єрохіна, В. Оваденко, І. Скляр та ін., завдяки чому було встановлено циклічну сутність змін у багатьох макро- і мікроекономічних системах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на велику кількість робіт, які були присвячені аналізу економічної циклічності, досі залишаються недостатньо обґрунтованими питання аналізу стадій

циклічності відтворення гудвілу підприємства як однієї з основних складових частин нематеріальностей підприємства.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – на основі результатів аналізу підходів до сутності економічної циклічності обґрунтувати склад стадій відтворення гудвілу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасне розуміння сутності економічної циклічності пройшло випробовування на об'єднання законів економіки і фізики, оскільки пізнання змін у фізиці значно випереджало аналогічні процеси в економіці. У зв'язку з тим, що під циклом у фізиці розуміється сукупність процесів, у результаті яких тіло повертається до первісного стану, спочатку економічний цикл визначали як кругообіг, у результаті якого економічна система повертається на первісну стадію розвитку. Наявність зовнішнього впливу призводить до того, що незважаючи на повторення певних етапів, стадій або періодів в розвитку системи, не можна говорити про наявність замкненого економічного циклу.

Цикл в економіці завершується якісно новим станом системи, тобто цикл є розімкненим, а не круговим. Розімкнене коло економічних циклів базується на ідеї Ф.-В. Гегеля про «заперечення заперечення». На думку філософа, круг повинен мати початок і кінець, який співпадає з початком, але одночасно його ідея розвитку виключала повний збіг кінця і початку, оскільки кінець повторював початок тільки вже на новому рівні розвитку, і початок нового циклу відбувався вже від нового рівня розвитку системи. Об'єднання ідей циклічності і розвитку систем отримала назву «спіраль Гегеля». На думку Ю. Яковця та А. Гамбурцева, розімкнене коло у вигляді спіралі дає змогу об'єднати одночасну оборотність і необоротність змін в економічних системах. Оборотність циклічної динаміки має прояв у повторенні схожих фаз, етапів, стадій або періодів розвитку, а необоротність – у тому, що кожна із цих стадій і кожен цикл є неповторними [1].

Є. Єрохіна під стадією вважає щабель, період, етап розвитку економічної системи, який має певну якісну особливість, фазою – стан системи в певний момент часу, а циклом – процес переходу економічної системи з однієї стадії свого розвитку або функціонування до іншої [2, с. 10]. Недоліком такого підходу до визначення сутності циклу є відсутність вимоги щодо повторення стадій, без чого цикл можливо ототожнити із процесом розвитку системи. На нашу думку, розімкнений економічний цикл – це сукупність стадій розвитку системи, яка передбачає повернення системи до первісної стадії, але на якісно новому рівні.

Одним із різновидів мікроекономічної циклічності є процес відтворення ресурсів підприємства. Циклічність відтворення зумовлюється

постійною втратою ресурсами своїх споживчих якостей унаслідок зносу із паралельним процесом їх відновлення. Циклом відтворення ресурсів пропонуємо вважати послідовно побудовану сукупність стадій, етапів відтворення, причому остання стадія переходить на першу тільки на новому якісному рівні. Стадія відтворення ресурсів – це етап, частина процесу відтворення, яка має певну якісну особливість серед інших.

Оскільки проблеми відтворення гудвілу постали на небосхилі наукового аналізу відносно недавно, розглянемо наукові погляди щодо складу стадій (етапів) відтворення матеріально-технічних ресурсів підприємства. В. Оваденко вважає, що цикл відтворення основних засобів залежно від форми функціонування капіталу може бути поділене на дві фази: потенційну та реальну. До потенційної фази належать етапи, на яких здійснюється підготовка до створення основних засобів – із першого по третій. Етапи, на яких відбуваються створення і використання основних засобів, віднесено автором до реальної фази [3, с. 4–5]. Такий розподіл допомагає класифікувати етапи відтворення за рівнем необхідних витрат, у потенційній фазі витрати значно менші порівняно з витратами в реальній фазі. Але для пізнання сутності відтворення більш важливим є розподіл етапів відтворення залежно від того, до якої сфери – виробництва чи обігу – даний етап належить.

І. Скляр відрізняє відтворення основного капіталу у натурально-речовій та вартісній формах. Цикл відтворення в натурально-речовій формі може бути розділений на етапи створення, розподілу, функціонування та заміни сукупності елементів основного капіталу [4, с. 9]. Погоджуючись із виокремленням вартісного і натурального відтворення, можна зауважити про те, що більш важливим є економічне відтворення – відтворення корисності об'єкту.

Ще більш лаконічною і точною є думка І. Левицької, яка вважає, що відтворення основних засобів складається із двох стадій: інвестиційної та експлуатаційної [5, с. 10]. За цією класифікацією етапи прогнозування, науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські розробки, організаційно-технічна підготовка виробництва, придбання або оновлення основних засобів та утилізація основних засобів можуть належати до інвестиційної стадії, а етапи освоєння придбаних (оновлених) основних засобів та безпосередньо експлуатація основних засобів можуть належати до стадії експлуатації. Слід зазначити, що етап створення (оновлення) основних засобів може бути віднесено до стадії експлуатації, якщо підприємство здійснює ці дії власними силами.

Відмінність основних фондів від нематеріальних ресурсів загалом та гудвілу зокрема полягає у наявності матеріальної форми втілення, що й зумовлює відмінність складу стадій відтворення основних фондів від стадій

відтворення гудвілу. Г. Швиданенко та Т. Бойко абсолютно правильно зауважують, що стадіями відтворення інтелектуальних ресурсів є формування, споживання та відновлення-вдосконалення [6, с. 89]. Л.В. Васюренко розділяє відтворення на етапи формування та використання, при цьому не виділяє діяльності з оновлення як окремого етапу відтворення [7].

Розглянувши сучасні уявлення про стадії відтворення, можна дійти висновку, що процес відтворення гудвілу можна розбити на дві якісно відмінні одна від одної частини-стадії: період створення споживчих якостей і період їх утрати. Створення споживчих якостей можливо як завдяки створенню нового гудвілу, так і за допомогою оновлення наявного гудвілу. Він не має матеріальної форми, відповідно, й фізичного зносу, тому втрата споживчих якостей гудвілу відбувається під дією морального зносу. Все це говорить про те, що на відміну від матеріальних ресурсів процес утрати споживчих якостей гудвілу відбувається без урахування особливостей їх використання, а тільки під впливом зовнішніх факторів. Відповідно, стадія, під час якої відбувається втрата споживчих якостей гудвілу, не може називатися експлуатацією, використанням або споживанням.

На нашу думку, процес відтворення гудвілу складається з двох стадій (етапів): створення (оновлення) та зносу гудвілу. Стадія створення (оновлення) гудвілу включає дії, які спрямовані на створення нового (оновлення діючого) гудвілу, який у результаті буде відповідати вимогам за своїми споживчими якостями. Під зносом гудвілу пропонуємо розуміти процес утрати гудвілом своїх споживчих якостей.

Слід зауважити, що стадії процесу відтворення відбуваються циклічно, постійно повторюючись, що зумовлюється циклічністю самого процесу відтворення. Єдиною зміною в циклі відтворення є те, що починається він завжди зі створення гудвілу, тоді як після зносу можливо створення нового гудвілу або оновлення діючого (рис. 1) [8, с. 89].

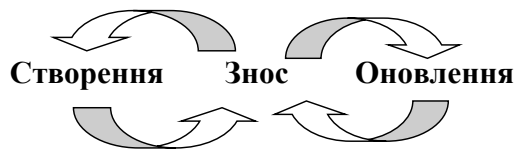

Рис. 1. Цикл відтворення гудвілу

Також необхідно розглядати цикл відтворення з точки зору зміни обсягів споживчих якостей гудвілу. Зменшення споживчих якостей гудвілу може характеризуватися різними швидкістю і прискоренням. Швидкість зносу характеризує обсяг утрати споживчих якостей в одиницю часу. Прискорення зносу гудвілу характеризує, наскільки швидко відбувається

зменшення обсягу споживчих якостей за певний проміжок часу, і розраховується відношенням зміни швидкості зносу до періоду, за який така зміна відбулась (формули (1) та (2)).

$$V_k = \frac{|\Delta K|}{\Delta t}, \quad (1)$$

$$a_k = \frac{\Delta V_k}{\Delta t}. \quad (2)$$

де V_k – швидкість зносу гудвілу; ΔK – зміна обсягу споживчих якостей гудвілу; Δt – період часу, за який відбулась зміна показника; a_k – прискорення зносу гудвілу; ΔV_k – зміна швидкості зносу гудвілу.

Як відомо, із точки зору тригонометрії швидкість зносу об'єкту НМР можливо представити як тангенс кута, який утворюється між дотичною до функції і позитивним напрямком осі ОХ. Також швидкість зносу можна представити як кутовий коефіцієнт (k) дотичної до функції зносу. Формула прямої, як відомо, має вигляд:

$$y = kx + b. \quad (3)$$

Ще одним математичним виразом швидкості зносу може бути похідна від функції зносу, оскільки вона дорівнює тангенсу кута нахилу дотичної. Все, що стосується швидкості, може бути віднесене і до прискорення зносу з єдиною відмінністю в тому, що функцію зміни споживчих якостей у часі буде замінено на функцію зміни швидкості зносу в часі [9, с. 53].

Деякі науковці поряд зі стадіями створення (оновлення) та зносу пропонують як окрему стадію відтворення виділяти амортизацію, формування амортизаційного фонду і т. д. Таким чином, вони пропонують об'єднувати вивчення вартісного відтворення і відтворення споживчих якостей, що, на нашу думку, не є коректним. Процеси вартісного відтворення і відтворення споживчих якостей стосуються різних аспектів відтворення. Відтворення можливо поділити на дві форми: відтворення споживчих якостей (економічне відтворення) і відтворення вартості (вартісне відтворення).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Гудвіл є результатом передачі інформації про підприємства в навколишнє середовище, а будь-яка інформація має властивість старіння із протягом часу, тобто морально зношуватися. Без відтворення гудвілу підприємства неможливе відтворення і самої діяльності підприємства. Цикл в економіці завершується якісно новим станом системи, тобто цикл є розімкненим, а не круговим. Розглянувши сучасні уявлення про стадії відтворення, можна дійти висновку, що процес відтворення гудвілу можна розбити на дві якісно відмінні одна від одної частини-стадії: період створення споживчих якостей і період їх утрати. Створення споживчих якостей можливо як завдяки створенню нового гудвілу, так і за допомогою оновлення наявного гудвілу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Яковец Ю.В., Гамбурцев А.Г. Цикличность как всеобщее свойство природы / Ю.В. Яковец, А.Г. Гамбурцев // Вестник РАН. – 1996. – Т. 66. – № 8. – С. 730.
2. Ерохина Е.А. Стадии развития открытой экономики и циклы НД Кондратьева / Е.А. Ерохина. – Томск: Водолей, 2001. – С. 182.
3. Оваденко В.О. Підвищення ефективності використання та відтворення основних виробничих фондів підприємства (за матеріалами підприємств сільськогосподарського машинобудування України): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / В.О. Оваденко. – К.: КНЕУ, 2005. – 18 с.
4. Скляр І.Д. Система циклів відтворення як основа управління науково-технічним прогресом: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / І.Д. Скляр. – Суми: СДУ, 2005. – 20 с.
5. Левицька І.В. Управління відтворенням основних засобів в корпораціях: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.04 / І.В. Левицька; НУХТ. – Київ, 2011. – 40 с.
6. Швиданенко Г.О., Бойко Т.Л. Оцінювання та відтворення інтелектуальних активів підприємства / Г.О. Швиданенко, Т.Л. Бойко // Формування ринкової економіки: наук. зб.; відп. ред. О.О. Бєляєв. – К.: КНЕУ, 2010. – Вип. 24. – С. 75–85.
7. Васюренко Л.В. Тенденції відтворення основного капіталу сільськогосподарських підприємств в Харківській області / Л.В. Васюренко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2014. – Вип. 150. – С. 106–110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhdtusg_2014_150_15.pdf.
8. Litvinov O. Stages of intangible assets reproduction / O. Litvinov // Економіка розвитку (Economics of Development). – 2015. – № 2(74). – С. 86–92.
9. Літвінов О.С. Знос та відтворення нематеріальних ресурсів підприємства / О.С. Літвінов // Економіст. – 2015. – № 2. – С. 51–54.